

Η οικονομική κρίση και τα νησιά

Ανάγκη για την άμεση λήψη μέτρων υποστήριξης και την εκπόνηση ολοκληρωμένων σχεδίων ανάπτυξης των νησιών

Οι τελευταίες εκτιμήσεις της Τράπεζας της Ελλάδας, μιλούν για μάλλον μηδενικούς έως και αρνητικούς ρυθμούς ανάπτυξης της ελληνικής οικονομίας για το 2009. Σε πολλές χώρες της Ευρωζώνης, οι ρυθμοί ανάπτυξης είναι ήδη αρνητικοί.

Σε κάθε περίπτωση όμως ένα έχει σημασία τα νησιά. Το 2010, αλλά και την επόμενη και κατά πάσα πιθανότητα το 2011, η «τοπικές μας οικονομίες» θα έχουν σημαντικά προβλήματα. Οι «τοπικοί ρυθμοί ανάπτυξης» θα είναι σίγουρα αρνητικοί.

Η παγκόσμια οικονομική κρίση θα μας επηρεάσει έντονα. Σε πολύ μεγάλο βαθμό οι νησιωτικές οικονομίες είναι εξαρτημένες, στηρίζονται στις εισαγωγές προϊόντων και υπηρεσιών. Η κατανάλωση προϊόντων και υπηρεσιών που παράγονται τοπικά έχει υποχωρήσει σημαντικά τις τελευταίες δεκαετίες. Όλα σχεδόν τα νησιά της Ευρώπης, στηρίζονται σε μεγάλο βαθμό στον τουρισμό

Ετσι μηδενικοί ρυθμοί ανάπτυξης, σε εθνικό επίπεδο, δεν υπονοούν ισόποσους ρυθμούς σε περιφερειακό ή και τοπικό επίπεδο. Αντίθετα, με δεδομένη την χρόνια αναπτυξιακή υστέρηση των νησιών, πολύ φοβούμαστε ότι το αποτέλεσμα θα είναι μια **πολύχρονη αρνητική ανάπτυξη**. Και αυτό γιατί μια σειρά από διαθρωτικά προβλήματα που αντιμετωπίζουν οι νησιωτικές οικονομίες- ειδικότερα οι μικρότερες από αυτές, ανεξάρτητα από την κρίση- θα οξύνουν τις τοπικές συνέπειες.

Τα πρώτα σημασία έχουν αρχίσει να φαίνονται: Έτσι για παράδειγμα:

- Τον Σεπτέμβριο που μας πέρασε, σε σχέση με το Σεπτέμβριο του 2007, ο αριθμός των νέων οικοδομικών αδειών στο Β. Αιγαίο μειώθηκε κατά 26,8%, όταν στο σύνολο της Χώρας, είχαμε μείωση 2,7%. Αυτοί οι ρυθμοί δεν φαίνεται να αλλάζουν σημαντικά με βάση τις τελευταίες εκτιμήσεις
- Το αγροτικό εισόδημα καταρρέει: Σε όλα τα νησιά που έχουν αναπτυγμένο αγροτικό και κτηνοτροφικό τομέα οι τιμές έχουν πέσει κατακόρυφα.
- Οι προσδοκίες για την τουριστική κίνηση είναι μειωμένες. Για το 2009 αναμένεται μείωση της τάξης του 10%-15% στην άφιξη τουριστών στη χώρα. Ακόμα και την ίδια μείωση να έχουμε στα νησιά μας, είναι φανερό ότι τα πράγματα στη τοπική τουριστική κίνηση θα είναι δύσκολα.
- Ένας βασικός αιμοδότης της τοπικής οικονομίας (τουλάχιστον για τα ελληνικά νησιά), τα έργα δηλαδή που χρηματοδοτούνται από το ΚΠΣ και τα διάφορα προγράμματα, κλείνουν όλα μέσα στους πρώτους μήνες του 2009.
- Το πολυδιαφημισμένο ΕΣΠΑ, με τους ρυθμούς που «περπατάει» δεν φαίνεται να ανοίγει.

Συμπερασματικά μέχρι στιγμής μπορούμε να καταγράψουμε τα παρακάτω:

Έχουμε πτώση τοπικής κατανάλωσης σαν συνέπεια:

- Της μείωσης του εισοδήματος σημαντικών ομάδων του πληθυσμού (π.χ. αγρότες)
- Της προσδοκώμενης μείωσης του εισοδήματος άλλων ομάδων (αγρότες, συμβασιούχοι, εργαζόμενοι στο τουριστικό τομέα, οικοδομή κλπ)

Με συνέπεια:

- Μείωση ρευστότητας και οικονομικά προβλήματα ΜΜΕ και εξ αιτίας της πολιτικής των τραπεζών αλλά και της μείωσης της κατανάλωσης.
- Αυτό δημιουργεί με τη σειρά του ένα φαύλο κύκλο που θα οδηγήσει σε απολύσεις και αύξηση της ανεργίας που με τη σειρά του θα εντείνει τα παραπάνω.
- Τα προβλήματα εντείνονται (και στο άμεσο μέλλον θα ενταθούν ακόμα περισσότερο) από την προσδοκώμενη μείωση στο τουρισμό και από το ότι χρηματικοί πόροι που θα μπορούσαν να δώσουν ανάσα (ΕΣΠΑ) καθυστερούν.
- Αναμένεται ότι από Σεπτέμβρη, η κατάσταση θα είναι εκρηκτική.

Έχουμε την αίσθηση ότι αυτή η εικόνα θα είναι ίδια (προφανώς με τις ιδιαιτερότητες της) και στις άλλες νησιωτικές περιοχές της Ε.Ε.

Σε αυτές τις συνθήκες κατά τη γνώμη μας είναι άμεσα αναγκαίο να παρθούν πρωτοβουλίες σε τοπικό – εθνικό και Ευρωπαϊκό επίπεδο για την αντιμετώπιση των συνεπειών της κρίσης στα νησιά μας στους παρακάτω δύο άξονες:

- **Άμεση αντιμετώπιση των συνεπειών της κρίσης**
- **Ειδικά αναπτυξιακά προγράμματα για τα νησιά που θα βάζουν τις βάσεις την βιώσιμη οικονομική και κοινωνική ανάπτυξη τους.**

Ειδικότερα:

1^{ον}: Άμεση αντιμετώπιση των συνεπειών της κρίσης που θα έχει σαν στόχους τα παρακάτω:

α. αντιμετώπιση των προβλημάτων ρευστότητας των μικρών νησιωτικών επιχειρήσεων. Πέρα από τα όποια μέτρα παίρνονται σε εθνικό επίπεδο (τα οποία σε μεγάλο βαθμό αποδεικνύονται αναποτελεσματικά) ειδικά για τα νησιά θα πρέπει να υπάρξει άμεσα:

- Άμεση ενεργοποίηση των μέτρων του ΕΣΠΑ για τις μικρές επιχειρήσεις. Αύξηση και διεύρυνση σε περισσότερες κατηγορίες των χρηματικών κινήτρων
- *Ενίσχυση της λειτουργίας και της ρευστότητας των τοπικών μηχανισμών χρηματοδότησης τους (συνεταιριστικές τράπεζες)*
- Υποστήριξη μορφών συνεργασίας των μικρών επιχειρήσεων και αυτοαπασχολούμενων που είτε ανήκουν στον ίδιο κλάδο, είτε λειτουργούν συμπληρωματικά κάτι που θα οδηγήσει και στην μείωση του κόστους παραγωγής
- Ενίσχυση της αλληλοσύνδεσης των νησιωτικών τοπικών κοινωνιών για να επιτευχθεί η μέγιστη δυνατή συμπληρωματικότητα στην παραγωγή και ανταλλαγή των προϊόντων που παράγονται τοπικά. Από εδώ πηγάζει και η ανάγκη για τακτικές και γρήγορες συγκοινωνίες ανάμεσα στα νησιά
- *Φραγμό στην επέκταση των μεγάλων καταστημάτων*

β. άμεση λήψη εξειδικευμένων μέτρων για την σημαντικών για κάθε νησί κλάδων και θωράκιση αυτών των κλάδων απέναντι στις συνέπειες της κρίσης.

Είναι προφανές ότι ένας κοινός συνδετικός και σημαντικός κλάδος για τα νησιά μας είναι ο τουρισμός, οποίος αναμένεται να πληγεί ιδιαίτερα. **Ταυτόχρονα όμως σε αρκετά νησιά υπάρχουν και άλλοι οικονομικοί κλάδοι οι οποίοι έχουν βαρύνουσα σημασία για την τοπική νησιωτική οικονομία** (όπως είναι η γεωργία, η κτηνοτροφία, η μεταποίηση τοπικών προϊόντων, κλπ) Από αυτή την άποψη θα πρέπει άμεσα να αναπτυχθούν **ειδικά τοπικά κλαδικά σχέδια**, που παίρνοντας υπόψη τους τις ιδιομορφίες και ιδιαιτερότητες των νησιών θα προτάσσουν συγκεκριμένες στρατηγικές για τη θωράκιση τους απέναντι στις επιπτώσεις της κρίσης.

Αυτά τα **τοπικά κλαδικά σχέδια** θα πρέπει να αποβλέπουν σε μέτρα:

- Μείωσης του κόστους παραγωγής των προϊόντων και υπηρεσιών που παράγονται στα νησιά και το οποίο επιβαρύνεται ιδιαίτερα λόγω της νησιωτικότητας (όπως είναι η μείωση του κόστους μεταφοράς πρώτων υλών, προϊόντων και προσώπων)

- Μείωσης τις τιμές αγοράς από ιδιαίτερες ομάδες καταναλωτών των νησιωτικών προϊόντων και υπηρεσιών, μέσω της έμμεσης ή άμεσης επιδότησης των καταναλωτών (π.χ. κοινωνικός και νεανικός τουρισμός)
- Ενίσχυση της εξωστρέφειας και της ελκυστικότητας των νησιωτικών προϊόντων και υπηρεσιών

γ. τόνωση της τοπικής ζήτησης και άμεση ενίσχυση της αγοραστικής δύναμης και του αισθήματος σιγουριάς των κατοίκων των νησιών με:

- Ενίσχυση της σταθερής απασχόλησης μέσα και από την άμεση ενεργοποίηση του ΕΣΠΑ και την έναρξη υλοποίησης τοπικών μεγάλων και μικρών έργων .
- Ενίσχυση του εισοδήματος των αγροτών. Δημιουργία τοπικών δικτύων πώλησης των προϊόντων τους. Ενίσχυση της τοπικής αυτάρκειας σε τρόφιμα που θα παράγονται και θα διοχετεύονται στην τοπική αγορά.
- Υποστήριξη της *ανάπτυξης νέων μορφών οργάνωσης της τοπικής παραγωγής και κατανάλωσης* με έμφαση στη δημιουργία προστιθέμενης αξίας για τους παραγωγούς και τους καταναλωτές με την υποστήριξη της δημιουργίας τοπικών δικτύων
- *Αύξηση των δημόσιων και κοινωνικών παροχών από τους ΟΤΑ* που έμμεσα θα έχουν θετικές επιπτώσεις στο εισόδημα (π.χ. Δωρεάν παιδικόι σταθμοί, πολιτισμός, διακοπές, υγεία κ.α.)

2^{ον}: Ειδικά αναπτυξιακά προγράμματα για τα νησιά που θα βάζουν τις βάσεις την βιώσιμη οικονομική και κοινωνική ανάπτυξη τους.

Οι άξονες αυτού του αναπτυξιακού σχεδίου κατά τη γνώμη μας πρέπει να είναι οι παρακάτω:

1. Προστασία, υποστήριξη για τον εκσυγχρονισμό του νησιωτικού παραγωγικού ιστού στην κατεύθυνση της παραγωγής προϊόντων και υπηρεσιών υψηλής προστιθέμενης αξίας. Ενίσχυση της κοινής δράσης και της δικτύωσης τοπικά και ενδοπεριφερειακά των νησιωτικών επιχειρήσεων.

Η **προστασία** έχει να κάνει με τον έλεγχο και τον περιορισμό της εγκατάστασης και λειτουργίας μεγάλων επιχειρήσεων (κυρίως λιανικού εμπορίου) σε μια κοινωνίες των οποίων η οικονομία στηρίζεται κατά κύριο σε πολλές οικογενειακές, μικρού μεγέθους επιχειρήσεις - που θα έχει μακροπρόθεσμα γενικότερες αρνητικές οικονομικές και κοινωνικές επιπτώσεις – και όχι μόνο στους άμεσα θιγόμενους, δηλαδή τον εμπορικό κόσμο.

Η **υποστήριξη** έχει να κάνει με μέτρα που θα πρέπει να συνδυάζουν από την μία πλευρά αυξημένες χρηματικές επιχορηγήσεις για την προσέλκυση, ίδρυση και εκσυγχρονισμό των επιχειρήσεων όλων των κλάδων και από την άλλη μέτρα μείωσης του λειτουργικού κόστους επιχειρήσεων, (επιχορήγηση μεταφοράς πρώτων υλών, προϊόντων και κατοίκων «μεταφορικό ισοδύναμο», φορολογικές ελαφρύνσεις) σε συνδυασμό με την απλούστευση και εξορθολογισμό των διαδικασιών, αδειοδότησης, λειτουργίας και ελέγχου των επιχειρήσεων και την ενίσχυση της εξωστρέφειας τους.

Η ενίσχυση της **κοινής δράσης και δικτύωσης των τοπικών επιχειρήσεων** έχει να κάνει:

Με την **ενίσχυση της ανάπτυξης τοπικών παραγωγικών δικτύων ομοειδών ή συμπληρωματικών δραστηριοτήτων ανάμεσα σε νησιωτικές επιχειρήσεις.**

Με την **δημιουργία μιας κοινής νησιωτικής ταυτότητας** καθώς επίσης και μιας κοινής νησιωτικής αναπτυξιακής οπτικής. Από την κατοχύρωση της κοινής νησιωτικής ταυτότητας θα υπάρχουν σημαντικές επιπτώσεις στην επιχειρηματική δραστηριότητα, καθώς επίσης και στην δημιουργία ευνοϊκού κλίματος για την ανάπτυξη επιχειρηματικών δραστηριοτήτων από ομάδες των νησιωτών που σήμερα υποεκπροσωπούνται σε αυτήν, όπως είναι οι γυναίκες, οι νέοι και οι άνεργοι, από την στιγμή που με αυτό τον τρόπο επιτυγχάνεται η διεύρυνση της οπτικής και των ορίων του νησιώτη

επιχειρηματία και του δημιουργεί νέες ευκαιρίες και δυνατότητες βλέποντας τον εαυτό του να εντάσσεται όχι στα στενά και περιορισμένα όρια του νησιού του, αλλά σε έναν ευρύτερο γεωγραφικό χώρο με πολυποίκιλες δραστηριότητες.

2. Βελτίωση και εκσυγχρονισμό των υποδομών. Αυτή η ανάπτυξη των υποδομών θα έχει ταυτόχρονα και ευεργετικές επιπτώσεις στις συνθήκες διαβίωσης και των κατοίκων και πρέπει περιλαμβάνει τα παρακάτω:

1. Δημιουργία των κατάλληλων υποδομών (ενδομεταφορών, τεχνολογιών επικοινωνίας, κλπ)

2. Τον εκσυγχρονισμό και ανάπτυξη των υπηρεσιών. Εδώ πρέπει να σημειώσουμε την ιδιαίτερη σημασία που πρέπει να έχει η υποστήριξη και η ανάπτυξη του ενός τοπικού τραπεζικού συστήματος, που θα στηρίζεται **στις υφιστάμενες προσπάθειες μέσω των συνεταιριστικών τραπεζών.**

3. Τον εκσυγχρονισμό των υποδομών βελτίωσης της ποιότητας ζωής και ειδικότερα του συστήματος υγείας και εκπαίδευσης

3. Ενίσχυση ή και δημιουργία μηχανισμών υποστήριξης, ανάπτυξης της καινοτομίας και μεταφοράς της τεχνογνωσίας και εκπαίδευση και προετοιμασία του ανθρώπινου δυναμικού, με μέτρα για:

1. την ανάπτυξη μηχανισμών υποκίνησης, ενθάρρυνσης και κινητοποίησης των τοπικών κοινωνιών, στην κατεύθυνση ανάπτυξης επιχειρηματικής δραστηριότητας,

2. την δημιουργία κεντρικών υποστηρικτικών μηχανισμών σε τοπικό επίπεδο για την:

Διάχυση της πληροφόρησης και την δικτύωση με εξωτερικούς φορείς

Την εξειδικευμένη υποστήριξη των επιχειρήσεων σε θέματα τεχνολογικού εξοπλισμού και ανάπτυξης

Την έρευνα και την ανάπτυξη νέων προϊόντων

Την παροχή υποστήριξης για πρόσβαση στις απομακρυσμένες αγορές με την χρήση των ΤΠΕ

3. Τον συντονισμό της εκπαίδευσης και κατάρτισης με τις ανάγκες της τοπικής αγοράς